

EN NORMATIV HISTORIA

Transpersoners levnadsberättelser har inte funnits med i traderandet av vårt gemensamma kulturarv, vilket bidragit till upprätthållandet av fördomar och heteronormativa föreställningar om sexuell identitet. Kulturarvsinstitutionerna har därför en viktig uppgift i att samla in och lägga till försummade delar av historien, så att de finns med oss in i framtiden.

Vad är ett kön?

De senaste tvåhundra åren har vi uteslutande talat om två kön: mannen och kvinnan. Men idag höjs allt fler röster för att könsbegreppet bör nyanseras och omformas. Kön diskuteras idag utifrån olika perspektiv: det biologiska, det kulturella och det mentala könet.

Flera länder, som exempelvis Australien, Indien, Nya Zeeland och Tyskland, har på senare tid accepterat ett tredje juridiskt kön. Det vill säga, landets invånare ska själva få definiera om de vill betraktas som man, kvinna eller det tredje könet. Fler länder, däribland Sverige, diskuterar frågan just nu.

Normbrytande könsidentiteter i historien

Synen på kön har varierat och sett olika ut i olika tider. Det har funnits perioder i den västerländska historien då en ansett att det bara funnits *ett* kön - det manliga. Kvinnan sågs då bara som ett "ofullbordat" manligt kön. Filosofer som Rousseau och Aristoteles var, trots tidsrymden dem emellan, överens om detta. Den glidande skalan av (det enda) könet, från det minst manliga till det mest manliga, avlöstes av inställningen att kvinnan nog var *det enda* könet – medan mannen däremot var *Människa* med stort M.

Kvinnorna har med andra ord setts som en normbrytare, avvikare, medan mannen har varit den historiska normen. Det har varit svårt för kvinnor att ändra på historieskrivningen, eftersom kvinnor inte haft tillåtelse att forska, hålla föredrag eller skriva böcker.

På liknande sätt är det svårt att hitta transpersoners berättelser i de historiska dokumenten. Från 1600-talet till 1800-talet finns ett antal handlingar om personer som klätt sig i det andra könets kläder, framförallt kvinnor som klätt sig som män och exempelvis tagit värvning i armén eller arbetat i manliga yrken och gift sig med kvinnor. Dessa personer finns i arkiven på grund av att de på ett eller annat sätt avslöjats och dömts för bedrägeri. De straffades hårt, ofta med döden. Klädseln var på den tiden en stark markör medborgarnas samhällsstatus och om en kvinna klädde sig i manskläder förhävde hon sig genom att göra anspråk på en högre social status. En man klädd som kvinna däremot, deklasserade sig. Straffet för degradering var inte lika hårt och kanske är det därför som dessa personer inte återfinns i historieskrivningen.

I kungaätternas historia möter vi ibland normbrytande regenter, såsom Gustav III, Henrik III, Magnus Erikson/Magnus Smek och Drottning Kristina, som beskrev sig som "en mans själ i en kvinnas kropp". Men nutida tolkningar av historiska handlingar kan vara vanskliga. Det är inte givet att vi idag kan förstå hur man tänkte om kön på exempelvis 1600-talet. Ord som *lesbisk* och *transsexuell* existerade inte, istället användes ord som exempelvis *hermafrodit* och *amason*. Vilken innebörd dessa ord hade då, för fyrahundra år sedan, kan vi inte med säkerhet veta idag.

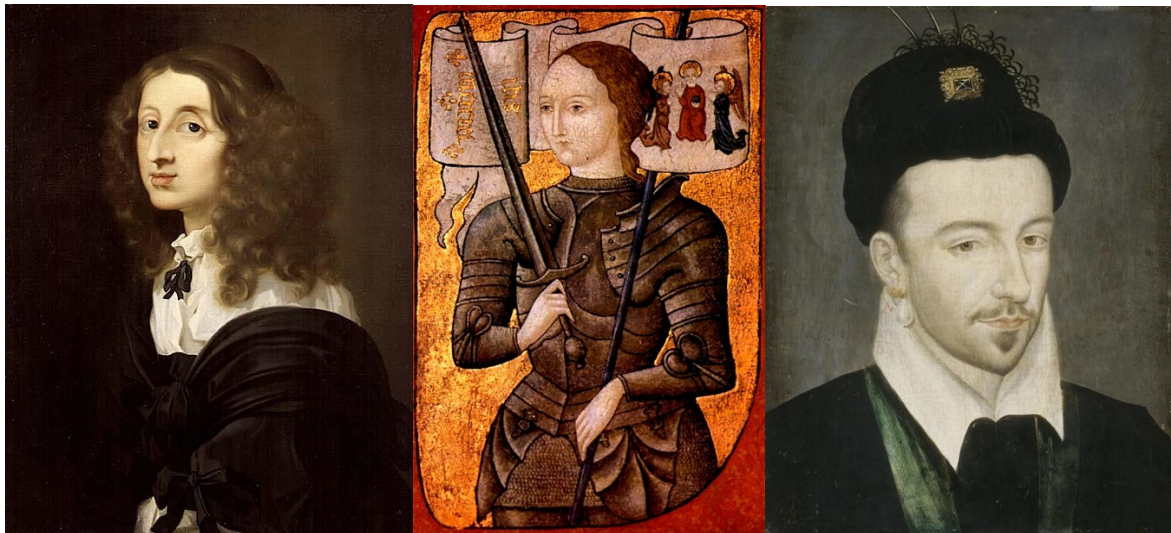
Ännu svårare är det att få visshet i hur man såg på kön längre tillbaks i historien och i förhistorisk tid. Vem vet, kanske delade man inte ens upp kön i manligt och kvinnligt då. Våra tolkningar av historien begränsas av vår egen tids normer och referenser. Exempelvis har de samkönade forntidsgravar som arkeologer utforskat överlag tolkats som att det rör sig om tjänare som begravts tillsammans med sina härskare, medan det i realiteten lika gärna skulle kunna röra sig om kärlekspar.

Arkeologer har till exempel funnit 7000 år gamla gravar som går på tvären från det brukliga, som inte går att definiera utifrån manliga eller kvinnliga attribut som vanligtvis brukat följa den döda ner i graven. Kanske är det fråga om normöverskridande personer som varit accepterade i samhället.

Kanske är det fråga om schamangravar, kvarlevor från andliga vägvisare som tillåtit ha ett fritt förhållande till kön och könsidentitet. Liknande företeelser finns beskrivet i andra kulturer. I vissa stammar i ursprungsbefolkningen i Nordamerika har det exempelvis funnits transpersoner som benämnts *Two-spirits*, som ansetts stå i nära kontakt med andevärlden på grund av sin transpersonlighet.

Det var först på 1900-talet som termer som transsexualism och transidentitet uppstod. Medicinska forskare skapade begreppen, utifrån sina tolkningar och diagnoser. Transpersoners egna berättelser lyste däremot fortfarande med sin frånvaro.

Begreppet "transperson" började användas av HBT-rörelsen under 1990-talet. Det fanns ett då ackumulerat behov av ett samlat begrepp för att kunna driva rättighetsfrågor för personer med normbrytande könsidentiteter. Först då började också berättelser om transpersoner dyka upp i journalistik och litteratur. Det blev också vanligare att transpersoner definierade sig själva.

Normbrytare i historien: Drottning Kristina, Jeanne D'Arc, Henrik III av Frankrike

Läs mer på:

<http://www.politism.se/aleksa-lundberg/in-med-transperspektivet-i-historiebockerna/#post-26465>

<http://www.svd.se/sveriges-mest-kanda-normbrytare>

<http://www.svd.se/therese-andreas-bruce-sprangde-konsgranserna>

<http://www.svd.se/transpionjaren-som-vann-folkets-karlek/av/moa-sam-holmqvist>

<http://tidningenkulturen.se/index.php/nyheter-mainmenu-53/inrikes-mainmenu-49/2909-undantagen-s-historien-om-homosexuella-bisexuella-och-transpersoner>

<http://www.svd.se/deon-var-queer-redan-pa-1700-talet>

<http://www.tv4.se/sveriges-historia/artiklar/ulrika-eleonora-st%C3%A5lhammar-den-kvinnliga-karolinen-4fc007b204bf72519400aca7>

<https://www.facebook.com/SverigeVarHistoria/posts/640418786007432>

<http://www.b.dk/kultur/lili-elbes-sidste-vilje>

https://sv.wikipedia.org/wiki/Maria_Johansdotter

https://sv.wikipedia.org/wiki/Margareta_Elisabeth_Roos